

Ingrid Simonnæs
NHH

Betraktninger omkring oversettelse og
oversettelsesteori(er) –
Kort innføring

Versjon 2025

INNHold

1. Innledende bemerkninger.....	56
2. ‘Oversettelse’ i moderne tid.....	810
2.1. Ekvivalensorienterte vs. funksjonalistisk orienterte tilnærminger	911
2.2 Skopos-teori	1213
2.3 En oversettelsesmodell.....	1314
2.4 Teksttype og sjanger.....	1415
3. Fagtekster.....	1516
3.1 Oversettelse av fagtekster	1617
3.2.2 Dokumentarisk og instrumentell oversettelse – en glidende overgang	1819
3.2.3 Performativitet.....	2022
3.2.4 Formkrav	2022
4. Rettssikkerhetsaspektet	2022
6. Avsluttende bemerkninger.....	2224
Litteratur	2628

Figur 1: Holmes' inndeling i 'ren' og 'anvendt' oversettelsesvitenskap

Figur 2: Oversettelsesstudiers plass innenfor lingvistikken

Figur 3: Fra preskriptive til forklarende oversettelsesteorier

Figur 4: Way (2025) utviklingen over tid av LTS, undervisning i oversettelse og praktisk oversettelse

Figur 5: Oversettelsesteorier (Stolze, 2001)

Figur 5 Oversettelsestyper (Jakobson, 1959)

Figur 6: Ekvivalenstyper

Figur 7: Skala av ekvivalenstyper (Harvey, 2002)

Figur 8: Eksempel på oversettelse/adaptasjon (Göpferich 2004, 2007)

Figur 9: Skopos-teoriens sentrale spørsmål

Figur 10: Oversettelsesmodell (Schäffner, 1998)

Figur 11 Fag(språklige)teksters nivåer (Roald, 2010)

Figur 12: Oversettelsesmodell for juridisk oversettelse fra et rettssystem til et annet

Figur 13: Inndeling i dokumentarisk og instrumentell oversettelse (Nord, 1989, 2018)

Figur 14: Oversettelsesmetode (Baaij, 2018) – glidende overgang

Figur 15: Inndeling i 'åpen' vs. 'skjult' oversettelse (House, 1997)

Figur 16: EU-direktiv 2010/64 og påtaleinstruksen

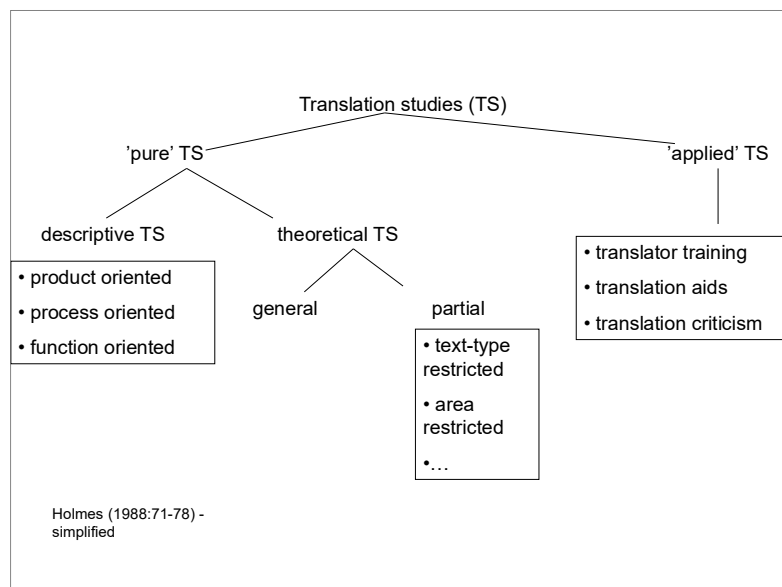
Figur 17: Menneskeettsloven og *European Convention on Human Rights*

Figur 18: ECHR – art. 6

1. Innledende bemerkninger

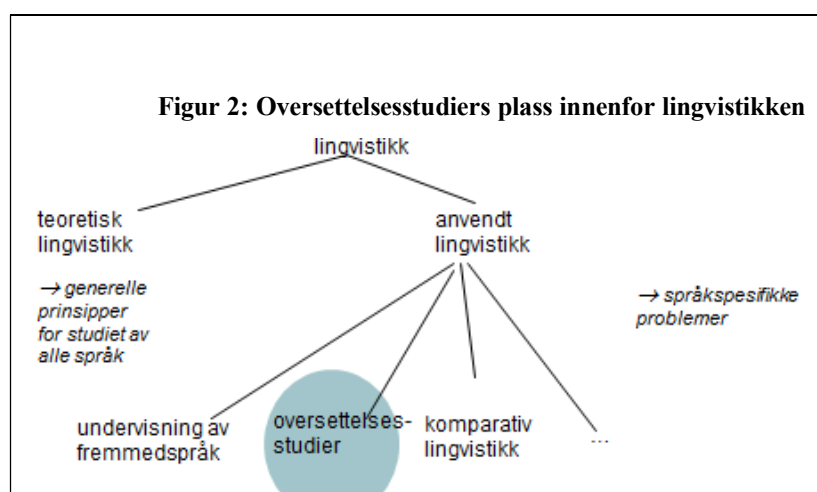
Oversettelse og dens metoder har vært diskutert siden oldtiden, selv om det den gangen ikke fantes noe som per i dag ville betegnes som oversettelsesteori. Det som ble gjort den gangen og gjøres fortsatt er at oversettere av skjønnlitterære (klassiske) verk gjerne gjør rede for de prinsipper de har fulgt under sitt arbeid. Det samme gjelder også for enkelte av oversettere av boken med stor 'B', Bibelen, f.eks. Luther (16. århundre) og i nyere tid Nida (1964).

Fremveksten av oversettelse i fremmedspråklæringen (*Second Language Acquisition, SLA*), opprinnelig en underdisiplin under anvendt språkvitenskap (se figur 1), henger bl.a. sammen med det skillet som Saussure (1916) innførte i språkvitenskapen/lingvistikken for hhv. studiet av selve språksystemet (*langue*) og studiet av den konkrete språkbruken (*parole*). I den engelskspråklige litteraturen finner vi senere hos Chomsky (1965) et mer eller mindre tilsvarende skille under betegnelse *competence* og *performance*. Senere ble oversettelse sett på som underdisiplin av SLA, før den etter hvert emansiperte seg til en selvstendig disiplin (Ulrych & Bosinelli 1999, 236) jf. f.eks. navnene *Translation Studies*, *Science of translating* eller *Übersetzungswissenschaft*. Oversettelse som moderne vitenskapelig teori er av relativt ny dato og har sitt utspring i forsøket på å utvikle maskiner som kunne oversette automatisk på 1950-tallet, f.eks. Oettinger (1960). Sentrale verk er bl.a. Jakobson (1959), Kade (1968) og Holmes (1977 og 1988a og b) for å nevne noen.

Figur 1: Holmes' inndeling i 'ren' og 'anvendt' oversettelsesvitenskap

I dag synes det å være en utbredt oppfatning av at oversettelse er **språkbruk**, og oversettelsesteori(er) baserer seg følgelig på studier av *parole*.

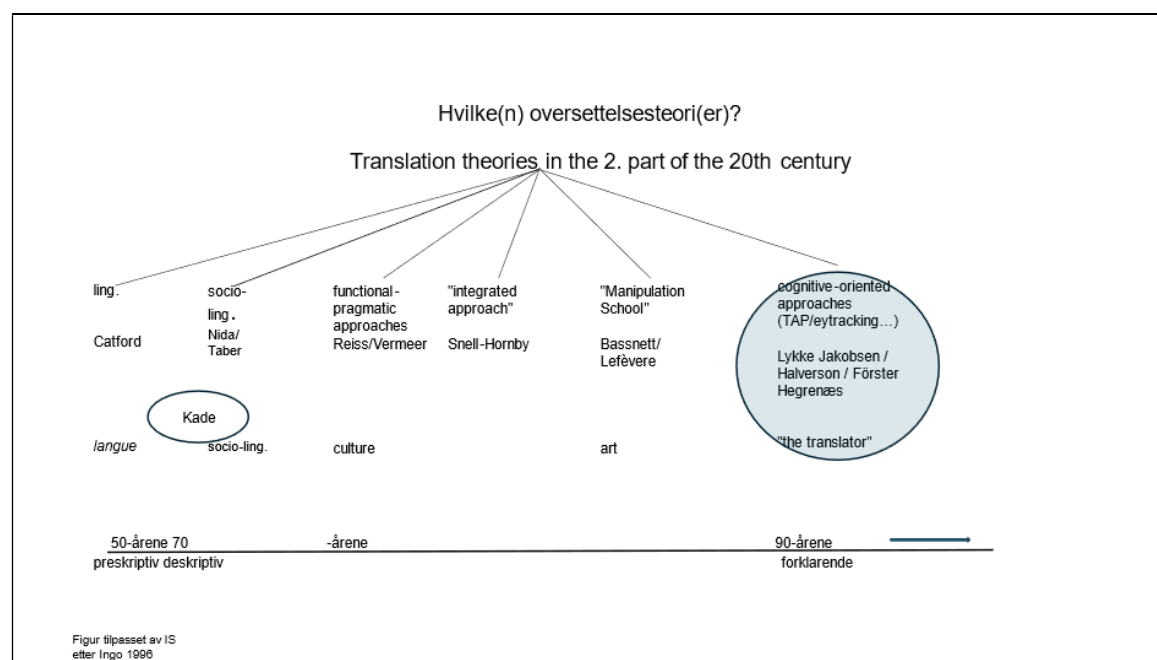

Det første som opptar en teoretiker er å søke, identifisere og avgrense sitt egentligeundersøkelsesobjekt. For en oversetterteoretiker er det derfor viktig først å definere, sette

grenser for, hva fenomenet oversettelse er. Med hensyn til oversettelse som aktivitet, *translatorisches Handeln* (Holz-Mänttari, 1984), konstaterer man at det finnes tre oppfatninger av oversettelse: (1) vitenskapelig arbeid, (2) kunst, (3) håndverk. Riktignok ville det være å se disse karakteristikker som ulike aspekter ved denne aktiviteten. De lærde strides neppe om at det å oversette poesi i alt overveiende grad er kunst, mens det f.eks. av noen hevdes at oversettelse av fagtekster “bare” er håndverk. De kan imidlertid enes om at oversettelse er utfoldelse av kreativitet (se bl.a. Cercel, 2013; Kußmaul, 2000 og Šarčević 2000b).

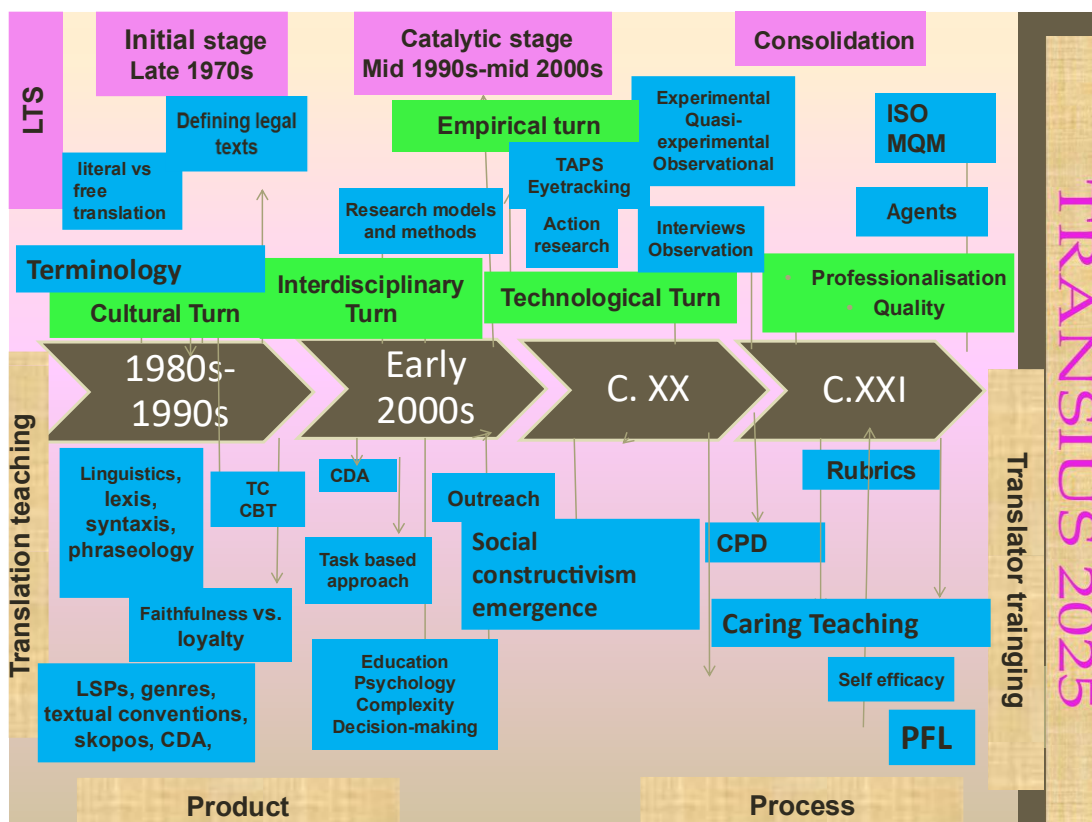
Oversettelsesforskningen bringer inn et annet skille som gjelder vinklingen av studieobjektet: ‘oversettelse’ som selve prosessen eller som produkt av denne prosessen. Etter 90-tallet har fokus på oversettelse som prosess økt i takt med erkjennelsen av viktigheten av de kognitive sidene ved denne språklige handlingen (se figur 4###).

For å oppsummere trendene i oversettelsesteoriene i annen halvpart av det 20. århundre og begynnelsen av det 21. århundre: En kan konstatere at teoriene opprinnelig var lingvistisk baserte, for så bli avløst av et mer funksjonelt-pragmatisk syn. Fra 90-tallet og senere er teoriene blitt mer kognitivt orienterte. Sentrale navn i denne utviklingen er f.eks. Catford (1965); Lörcher (2012); Reiß/Vermeer (1984), samt – fra Norge – Rydning Fougner (2000 og senere), Halverson (2010 og senere) og Förster Hegrenæs (2018). Denne utviklingstrenden kan også beskrives som en utvikling fra preskriptiv tilnærming (i starten) til deskriptiv og til sist til eksplikativ (forklarende) tilnærming.

Figur 3: Fra preskriptive til forklarende oversettelsesteorier

Under et didaktisk perspektiv beskriver Way (2025) utviklingen i oversettelsesstudier fra fokus på oversettelse som **produkt** (1980-1990 tallet og begynnelsen av århundreskiftet) til derfra med fokus på selve **prosessen**. Mer eller mindre parallelt utviklet seg det som heter *legal translation studies* (LTS) som undergruppe av generelle oversettelsesstudier (TS) – se figur 4.

Figur 4: Way (2025) utviklingen over tid av LTS, undervisning i oversettelse og praktisk oversettelse

Oversettelsesteorier		
Fokus	teori	Sentrale karakteristika
Kildetekst/måltetekst	Lingvistiske oversettelsesteorier	Ekvivalens, Uforanderlighet ('Invarianz'), Tekst, sjanger, teksttype Talehandling/språkhandling
Oversetteren	Psykolingvistiske, kognisjonsteoretiske oversettelsesteorier	Think -aloud -protocol (TAP) Oversettelsesstrategier, Intuisjon, kognisjon, kreativitet
Oversettelsen som produkt	Handlingsteorier	Interkulturell kommunikasjon, Ekspert handlinger, Handlingsfaktorer

Figur 4: Oversettelsesteorier (Stolze, 2001)

Disse tilnærmingene har ført til forskjellig vektlegging av hva en oversetter bør ha mest fokus på.

2. 'Oversettelse' i moderne tid

Med moderne tid menes her fra andre halvpart av det 20. århundre. En av pionerne i moderne oversettelsesteori(er) er Roman Jakobson, kjent for sin definisjon av oversettelse. Han opererer med følgende tredeling: (1) **intralingval** oversettelse (L1⁴-L1), (2) **interlingval** oversettelse (R. Jakobsons *proper translation*; L1-L2⁵) og (3) **intersemiotisk** oversettelse (Jakobson 1959, s.

233). Nedenfor vil vi konsentrere oss om interlingval oversettelse, både som prosess og som produkt som resultat av denne aktiviteten.

Figur 5: Oversettelsestyper (Jakobson, 1959)

I takt med utviklingen av oversettelsesteori(er) har undersøkelsesobjektet blitt definert forskjellig. I begynnelsen var oversettelsesteorien(e) lingvistisk orientert(e), og oversettelse som prosess ble definert ut fra en kommunikasjonsmodell der de involverte elementene var sender – budskap – mottaker, og der det språklige budskapet ble formidlet ved såkalt avkoding med påfølgende innkoding til målspråket som oversetteren sto for. Forenklet sagt var det her bare snakk om såkalt transkoding, og det enkelte ord ble sett på som oversettelsesenheter.

Innen “transkoderings”-tilnærmelsen står bl.a. Vinay/Darbelnet (1958) og Newmark (1988) sentralt. Førstnevnte skiller mellom forskjellige **tekniske** fremgangsmåter, bl.a. at ukjente ord tas opp som lånnord i målspråket, eller at det skjer en oversettelseslån (*calque*), mens Newmark diskuterer syv oversettelsesmetoder, der dikotomier fra tidligere tider tas opp igjen, til dels også under nye navn. Han skiller mellom følgende dikotomier:

- kildepråks- vs. målpråksfokus (*emphasis*) og tar dermed tråden opp tilbake til bl.a. Cicero, Hieronymus og Schleiermacher (se også figur 13 nedenfor)
- ord-for-ord oversettelse vs. adaptasjon/tilpasning/bearbeidelse
- ordrett vs. fri oversettelse
- trofast vs. idiomatisk oversettelse – samtidig som han selv introduserer disse betegnelsene
- semantisk vs. kommunikativ oversettelse

Den opprinnelige og meget enkle kommunikasjonsmodellen er siden blitt erstattet med mer avanserte modeller, der bl.a. både “støy” er trukket inn, altså forstyrrende elementer i kommunikasjonsprosessen som vanskelige og/eller ukjente ord fra et spesifikt fagområde, og ikke minst konteksten for den kommunikative handlingen. Denne modellen kan sies å ligge til grunn for en enkel oversettelsesteoretisk modell, der prosessen først foregår på kildepråket og deretter gjentas etter at oversetteren har forstått budskapet og så formulerer utsagnet på nytt på målspråket samtidig som han/hun tar hensyn til konteksten.

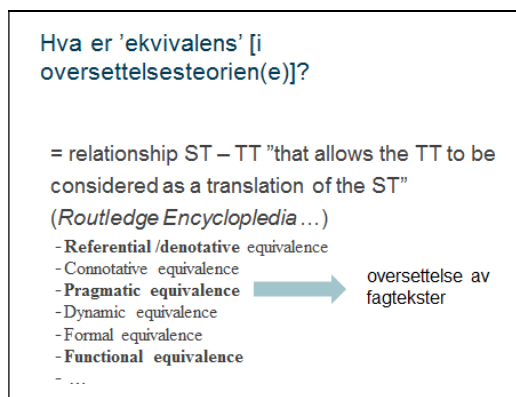
2.1. Ekvivalensorienterte vs. funksjonalistisk orienterte tilnærminger

Når en ser på ‘oversettelse’ som en kommunikativ handling, må begrepet ‘(oversetter)-ekvivalens’ diskuteres nærmere. Innen oversettelsesteori(ene) har det knapt vært større uenighet om konstitueringen av begrepet ‘ekvivalens’. Det er blitt definert ulikt avhengig av

teoretikernes ståsted.

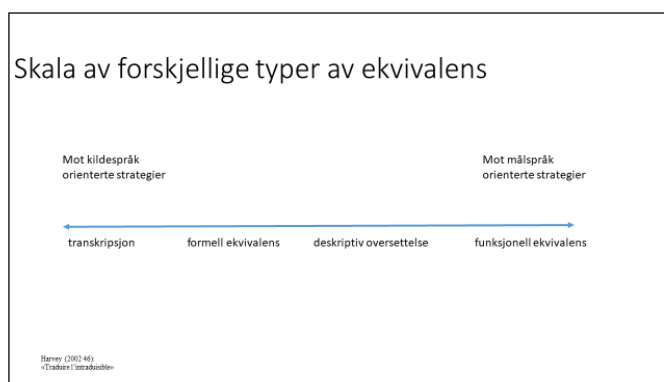
Hos Nida (1964, s.159) f.eks. finner vi skillet mellom ‘formell ekvivalens’ (*formal equivalence*) og ‘dynamisk ekvivalens’ (*dynamic equivalence*). Catford (1965, s. 27) skiller mellom ‘formell motsvarighet’ (*formal correspondence*) og ‘situasjonsbetinget ekvivalens’ (*textual (situational) equivalence*) som betyr at enhetene A og B er utskiftbare i en gitt situasjon. Men hvem er det som avgjør dette? Koller & Berg Henjum (2020) på sin side skiller mellom *Korrespondenz* og *Äquivalenz* og reserverer ekvivalensbegrepet for oversettelser mellom L1 og L2. Han opererer med fem forskjellige underarter (denotativ, konnotativ, tekst-normativ, pragmatisk og formell ekvivalens Kollers ‘pragmatiske ekvivalens’ svarer her mer eller

mindre til Nidas ‘dynamiske ekvivalens’, mens deres ‘formelle ekvivalens’ **ikke** må blandes sammen med Nidas *formal equivalence*.

Figur 6: Ekvivalenstyper

Ekvivalenstypene kan også inndeles på en skala der kriteriet er hvorvidt ekvivalensen primært er orientert mot kildespråket eller på den motsatte siden av skalaen er orientert mot målspråket se figur 6 nedenfor.

Figur 7: Skala av ekvivalenstyper (Harvey, 2002a) – Kriterium: kildespråkorienterte vs. målspråkorienterte strategier –

Følgende sitat kan tjene som oppsummering:

Equivalence is [...] relative and not absolute, [...] it emerges from the **context or situation** as defined by the interplay of [...] factors and has no existence outside that context. (Ivir 1996; fremheving av I.S.)

Nedenstående eksempel viser tydelig at ekvivalens er relativ: Eksempelet er hentet fra Göpferich (2004, s.8ff.) og dreier seg om en reklametekst. For reklametekster og poesi gjelder helt spesifikke tilnærminger, og de er gode eksempler på hvor skillet går mellom **oversettelse** og **adaptasjon** av en tekst. Når det gjelder poesi påstås det ofte – med rette – at poesi er uoversettelig og at det kun er gjendiktning (*transcreation*) som er mulig.

Når en sammenligner den franske reklameteksten med den tyske i vårt eksempel, ser en umiddelbart at budskapet fra kildeteksten formidles på en helt annen måte i målteksten.

Lingvistisk er teksten tilpasset spesifikke trekk ved den franske kulturen, og en slik form for (fri) oversettelse omtales ofte som *localization*.

Original	Oversettelse/adaptasjon
Elle fait elle-même les oeufs en meurette, la peinture des volets et l’arrosage quotidien des forsythias, elle s’est fixée comme but de réussir à la fois sa vie privée et sa vie professionnelle. Elle y parvient! mais sans stress ... de quoi rendre blêmes les “exécutives” frénétiques des années 80! Bref, c’est une femme multiple!	Sie macht nicht nur ihre Marmelade, sondern auch ihren Ölwechsel selber und hat sich vorgenommen, sowohl privat als auch im Beruf ihren Mann zu stehen. Und sie schafft es auch! Aber ohne Stress ..., so dass die hektischen Karrierefrauen der 80er Jahre vor Neid erblassen würden. Sie ist einfach vielseitig!

Figur 8: Eksempel på (fri) oversettelse/adaptasjon (Göpferich 2004, 2007)

faire les oeufs en meurette er ikke det samme som *Marmelade machen*, heller ikke *faire la peinture des volets* og *Ölwechsel machen*, noe som alle med basiskunnskaper i fransk og tysk ser med det samme: *oeufs* [egg] er noe annet enn *Marmelade* [syltetøy] og *peinture* [maling] er noe annet enn *Ölwechsel* [oljeskift]. Allikevel er den foreslåtte målteksten god – sett fra et funksjonalistisk-pragmatisk ståsted – fordi annonsetekstens formål er å gi en karakteristikk av typiske egenskaper til en allsidig karrierekvinne i Frankrike. Hennes allsidighet eksemplifiseres med to egenskaper: flink på kjøkkenet og flink til (hus)maling. Husmaling er i Frankrike stort sett forbeholdt menn, mens tilsvarende typiske egenskaper i Tyskland vil måtte eksemplifiseres med andre trekk som å lage syltetøy selv eller foreta oljeskift.

Dette eksemplet stammer som allerede påpekt fra en reklametekst, og der gjelder nok andre regler enn de som vil være relevante for oversettelse av juridiske tekster. (se eget avsnitt nedenfor)

2.2 Skopos-teori

Vermeer (1990) anses som grunnleggeren for *skopos*-teorien, som baserer seg på **funksjonen** den oversatte teksten skal oppfylle ut fra oversettelsesoppdraget (*translation brief*). Funksjonen til oversettelsen innebærer at oversettelsen skal formidle kildepråkets budskap til en mottaker fra en annen kultur og på et språk som er forskjellig fra kildepråket. Det betyr at oversetteren skal ta hensyn til kildetekstens kultur, funksjon og formålet der og ut fra dette velge en bevisst oversettelsesstrategi for å formidle budskapet på en adekvat måte på målspråket. Stikkordet er her ‘adekvat’ eller for å si det med Nida:

The relative adequacy of different translations of the same text can only be determined in terms of the extent to which each translation successfully fulfils the purpose for which it was intended. (Nida 1976, s. 64)

Samtidig skal oversetteren ta hensyn til sjangerkonvensjoner som gjelder i mottakerkulturen.

Reiß'/Vermeers skopos-teori (1984)

- **Hvorfor** blir en kildetekst oversatt?
- **Hvem** er mottaker(gruppen) for målteksen?
- **Hvilken** funksjon kommer målteksen til å ha?

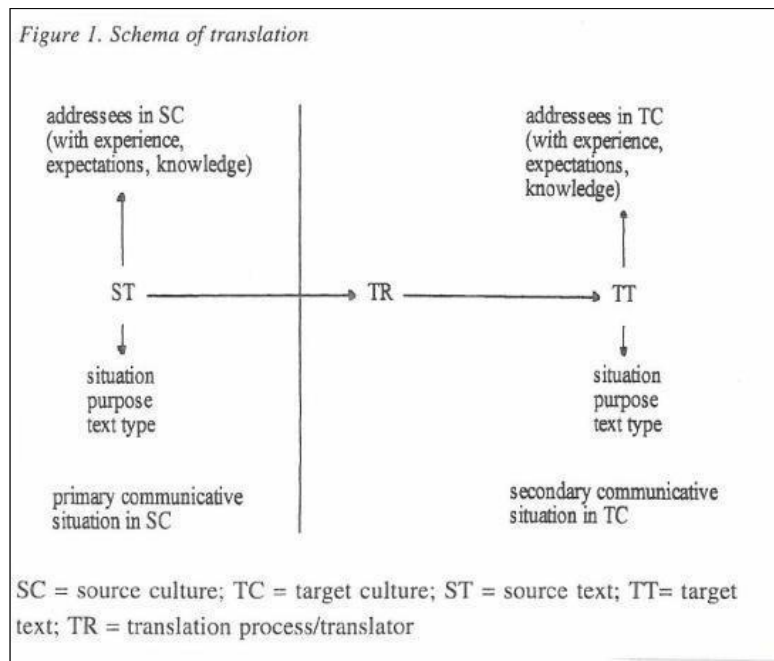
-> fokus skiftes fra kildeorientering til målorientering med hensyn til kontekst, målgruppe og situasjon

-> «focus on functional adequacy»

Figur 9: Skopos-teoriens sentrale spørsmål

2.3 En oversettelsesmodell

Det finnes flere oversettelsesmodeller som er avhengige av teoretikerens utgangspunkt. En modell som fokuserer på oversettelsesproduktet er nedenstående, som er hentet fra Schäffner (1998).

Figur 10: Oversettelsesmodell (Schäffner, 1998)

Forklaring av modellen:

Oversettelse skiller seg fra andre former for tekstproduksjon ved at den er en sekundær tekstproduksjon (*secondary text production*), dvs. en tekst som produseres på bakgrunn av en allerede eksisterende tekst, den såkalte primære teksten. Modellen ovenfor kan ses på som bestående av to "kolonner": på venstre siden av den vertikale streken er alle faktorer vedrørende kildeteksten (*source text* nevnt, og på høyre siden tilsvarende for målteksen (*target text*). Overgangen fra venstre til høyre "kolonne" symboliseres i figuren med en horisontal strek fra *ST* via oversettelsen som prosess/oversetter (*translation process/translator /TR*) og til *TT*.

Utgangspunktet er alltid den primære teksten produsert og mottatt i en spesifikk situasjon (tid og sted) med en spesifikk målsetting (*purpose*) for mottakere i kildekulturen (*source culture/SC*) – se pilen som peker

nedover fra *ST* i figuren. I tillegg hører kildeteksten til en spesifikk sjanger hvis kjennetegn tekstens mottakere har kunnskap om og forventninger til – se pilen som peker oppover fra *ST* i figuren. På denne måten oppfyller kildeteksten sin tilsiktede funksjon i den primære kommunikasjonssituasjon i kildekulturen – se nederste “boks” i figuren.

Resultatet av oversettelsen gjenspeiler seg i høyre “kolonne” der sluttresultatet er målteksten (*TT*). Denne teksten er igjen avhengig av faktorene situasjon, målsetting (hva ønsker oppdragsgiver at teksten skal brukes til) og sjangerkonvensjoner i målkulturen. – se pilen som peker nedover fra *TT* i figuren. Det er viktig å være oppmerksom på at sjangerkonvensjoner kan variere fra språkkultur til språkkultur, jf. pilen som peker oppover fra *TT* i figuren. Alle disse faktorene må oversetteren ta hensyn til når han/hun oversetter for å få et fullgodt (adekvat) resultat i den sekundære kommunikasjonssituasjonen i målkulturen. Forskjellig vektlegging av faktorene vil derfor føre til forskjellige oversettelser.

2.4 Teksttype og sjanger

Oversetteren møter hele tiden ulike teksttyper og sjangre, og en nærmere avklaring av begge begrepene er viktig. I litteraturen finner en forskjellige klassifikasjoner som til dels er avhengige av hvor fingradert klassene er satt opp.

Teksttype er en klassifikasjonsform som baserer seg på **tekstinterne kriterier**. Hit hører språkets funksjon/formål, som å:

- beskrive/informere
- argumentere
- fortelle
- forklare
- appellere
- instruere

Merk at en og samme tekst som regel er multifunksjonal, dvs. inneholder en blanding av disse (språklige) funksjonene. Men etter den primære funksjonen kan tekstene inndeles i:

- deskriptive/informative tekst
- argumentative tekster
- narrative/fortellende tekster
- eksplikative/forklarende tekster
- appellative tekster
- instruerende tekster

I relasjon til juridiske tekster for undervisningsopplegget i *JurDist* er det spesielt gruppen instruerende, informative og argumentative tekster som er av interesse.

En annen viktig inndeling av tekster basert på **både tekstinterne og teksteksterne kriterier**, er deres tilhørighet til spesifikke sjangre. Også her finnes det flere definisjoner med litt ulik vinkling. Schäffner (2011, s. 311) sier at sjanger kjennetegnes av språklige mønstre som har utviklet seg i et språksamfunn for å kunne oppfylle spesifikke kommunikative oppgaver i spesifikke situasjoner. En sjanger reflekterer det hensiktsmessige, bevisste og

situasjonstilpassete valget av språklige midler. Valget kan være mer eller mindre konvensjonalisert (oversettelse av I.S.). Bhatia (1993) sier at en sjanger er en klasse av tekster som er karakterisert av lingvistiske (= språklige), sosiale og psykologiske faktorer. Den mest kjente definisjon av sjanger er ellers Swales' (se fotnote 11).

Som relevante eksempler for *JurDist* kan det her vises til domstolsavgjørelser eller lovtekster.

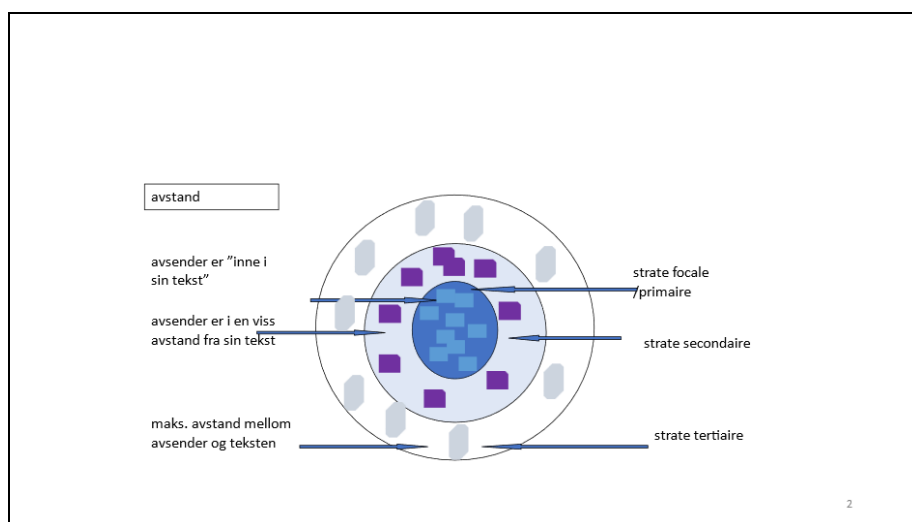
3. Fagtekster

Ovenfor brukte vi språkets funksjon som inndelingskriterium og kom frem til inndelingen i f.eks. deskriptive og appellative tekster. En annen inndeling av teksttyper er den i fagtekster på den ene siden og allmennspråklige tekster på den annen. Benevnelsen viser til forskjellen som ligger til grunn for inndelingen. For vårt formål er det kun oversettelse av fagtekster som er relevant.

Med 'fagtekst' (i snever forstand) menes her tekster som er skrevet

- (1) av fagperson/-instans til annen fagperson/-instans innenfor samme domene (eksempelvis juss), f.eks. en lovtekst eller lovforarbeider
- (2) av fagperson/-instans til interesserte lekpersoner/fremtidige fagpersoner (eksempelvis lærebøker) ELLER
- (3) som kjennetegnes av tilsvarende faglighetsgrad uten spesifisert mottakergruppe. (Norges Handelshøyskole, u.å.).

I dagens verden er det mer og mer nødvendig at fagpersonen har spesialisert seg innen et (eller flere) underområder av et spesifikt domene. En spesialist i strafferett kan dermed på et annet rettsområde, for eksempel skatterett, være en ikke-fagperson. Med andre ord her finner det sted en glidende overgang fra fagmann til ikke-fagperson. De fleste vil for eksempel si at lovtekster er å regne for fagtekster, selv om vi vet at lovtekster også leses og skal leses av menigmann som ønsker/plikter å orientere seg om sine rettigheter og plikter ("Nul n'est censé ignorer la loi»).

**Figur 11 Fag(språklige)teksters nivåer (Roald, 2010)
egen modell**

3.1 Oversettelse av fagtekster

Som teoretisk grunnlag for oversettelse av fagtekster hevder bl.a. Stolze (1994) og Snell-Hornby (1988) at *skopos*-teorien (se avsnitt 2.2. ovenfor) er spesielt godt egnet. Når det gjelder juridiske tekster, er det imidlertid uenighet blant oversettelsesteoretikere om anvendeligheten av *skopos*-teorien (bl.a. Madsen, 1997, s. 17; Trosborg, 1994).

I relasjon til fagtekster, hvis spesielle kjennetegn bl.a. er fagtermene som sentrale byggesteiner i oppbyggingen av et spesifikt faglig utsnitt av virkeligheten, er Koller & Berg-Henjums denotative ekvivalens av avgjørende betydning: Her er det viktig at oversettelsen gjengir uendret det ekstralingvistiske (utenomspråklige) innholdet, og målsettingen er *content invariance*. Dette betyr at oversetteren av slike tekster nødvendigvis må ha en viss innsikt i vedkommende (del)fagområde for å kunne trekke konklusjoner om det foreligger *content invariance*.

Innen oversettelse av fagtekster utgjør oversettelse av juridiske tekster en spesialisering: her brukes kildespråket og målspråket i ulike sosial og kulturell kontekst i sine respektive rettssystem. Dette blir spesielt tydelig når konteksten er *Civil law* vs. *Common law*. Dette synet hersker det bred enighet om i litteraturen, og Prieto Ramos (2014, 2022) har slått fast at juridisk oversettelse må anses som separat interdisiplin, slik det fremgår av hans figur (2014, s. 266) som viser samspillet/overlappingen av oversettelsesstudier, lingvistikk og juss.

Innen oversettelse av juridiske tekster varierer tilnærmingen fra forsker til forsker sterkt; f.eks. forsket Jean-Claude G  mar fra Canada allerede på 70- og 80-tallet (G  mar (1979 og 1988) på juridisk oversettelse på grunn av Quebecs spesielle rettslige og språklige situasjon med to parallelt gjeldende rettssystemer (*bi-juralisme*) og fransk og engelsk bilingvisme (*bilingualisme*). Weston (1983) tar opp sentrale teoretiske spørsmål som mange andre siden også har forsket på, bl.a. kulturspesifisitet, funksjonell ekvivalens, ord-for-ord oversettelse og oversettelseslån. Schroth (1986, s. 65) konkluderer i sin artikkel om «Legal Translation» at

All translation is compromise. It is usually better in legal translation to make the audience aware of the difficulties than artfully to disguise them.

Harvey viser til at juridisk oversettelse befinner seg i skjæringsfeltet mellom juridisk teori, språkteori og oversettelsesteori (2002a, s. 182). Han viser til at juridisk oversettelse har blitt ansett som den «ultimate språklige utfordringen», som kombinerer litterær oversettelses oppfinnsomhet med teknisk oversettelses terminologiske presisjon (Harvey, 2002a, s. 177)

En av de mest siterte forskere på juridiske oversettelser er   ar  evi   (1997). Hun slår fast at oversettere trenger faglig ekspertise innen juss i tillegg til oversettelsesferdigheter, og i tillegg at oversettere må være kompetente både i oversettelse og juss for å treffe (adekvate) juridisk-lingvistiske avgjørelser (op. cit., s. 139).

Den danske rettslingvisten Engberg (2013, 2015) viser til at juridiske oversettere og jurister innen komparativ rett har det til felles at begge grupper er interessert i sammenhenger mellom forskjellige rettssystemer. Men deres fokus er helt motsatt; juristen sammenligner primært for å løse konkrete juridiske spørsmål eller saker. Oversetterens primære formål er derimot å formidle det spesifikke innholdet (budskapet) fra kildeteksten.

3.2.1 En oversettelsesmodell for juridiske tekster

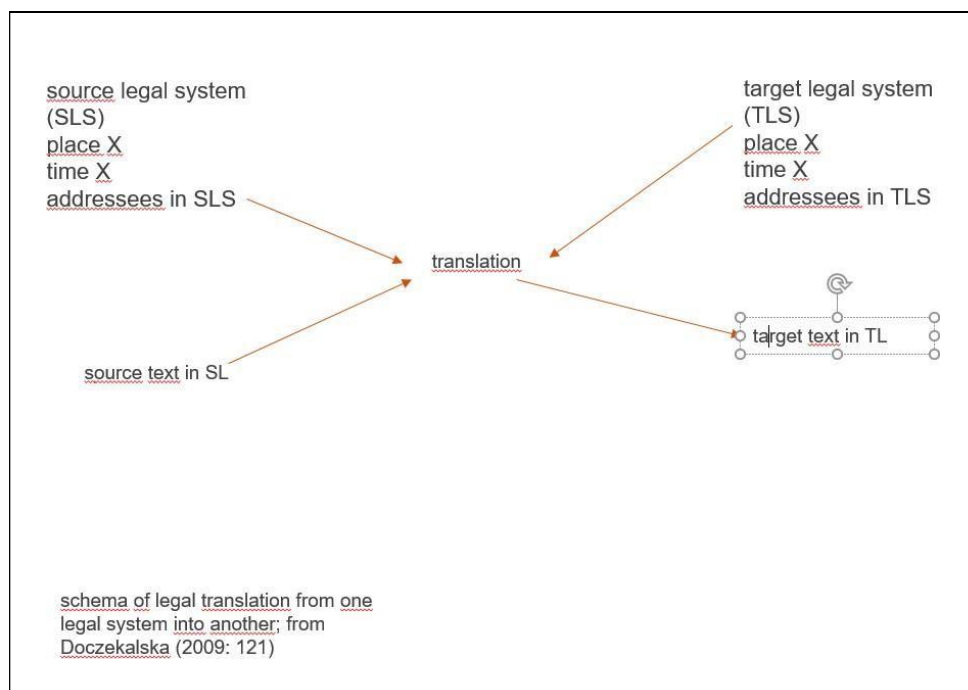
Ifølge den kinesiske oversetterforskeren Deborah Cao (2007 s. 10-12) har oversettelser av juridiske tekster enten et normativt, informativt og/eller generelt rettslig formål (*skopos*). Et normativt formål foreligger når den kildespråklige og målspråklige teksten skal ha samme rettslig virkning (*legal force*) i begge rettskulturer. Dette er f.eks. tilfelle i EU-sammenheng der rettsaktene foreligger på forskjellige målspråk som strengt tatt ikke anses som oversettelse, men som versjoner, jf. Wien-konvensjonen om traktatretten

1. When a treaty has been authenticated in two or more languages, the text is equally authoritative in each language, unless the treaty provides or the parties agree that, in case of divergence, a particular text shall prevail. (VCTL, article 33)

En oversettelse for informative formål har som regel en deskriptiv (beskrivende) funksjon. En slik oversettelse har ingen rettslig virkning (*legal force*). Rettskulturen fra kildeteksten forblir her den styrende.

For generelle rettslige formål brukes en oversettelse f.eks. i forbindelse med rettssaker som del av bevismaterialet. Slike oversettelser har både en informativ og en deskriptiv funksjon.

I det følgende tar vi opp tråden fra figur 9, som her er utvidet til å vise hva som skjer når en tekst oversettes fra et rettssystem til et annet og legger til grunn at 'oversettelse' skal forstås som å reprodusere på målspråket den nærmest naturlige ekvivalent av kildetekstens budskap, først med hensyn til betydning/innhold og deretter med hensyn til stil.

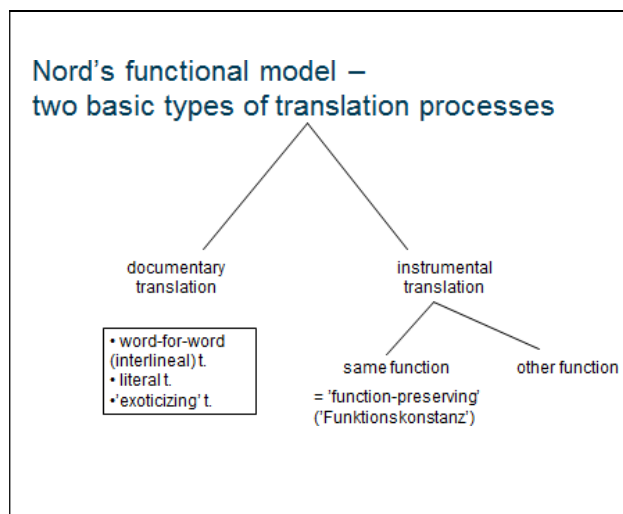
Figur 12: Oversettelsesmodell for juridisk oversettelse fra et rettssystem til et annet

Den primære kommunikasjonssituasjonen for kildeteksten (*source text*) finner sted innenfor rettssystemet A (= *source legal system*), som er en undergruppe av kildekultur (SC) i figur 9. Forskjellen fra Schäffners modell, som ikke er spesielt tiltenkt å dekke juridiske oversettelser, ligger i at den sekundære kommunikasjonssituasjonen finner sted i et annet rettssystem, (*target legal system*, altså en undergruppe av målkulturen. Fordi juridiske termer er tett knyttet til sin respektive rettskultur, er disse i de fleste tilfeller ikke direkte “overførbare”. Dette gjelder spesielt for de såkalte kulturbundne realia som er spesifikke for et gitt rettssystem, og der det derfor ikke finnes tilsvarende motsvarighet i et annet rettssystem. Et eksempel er forliksrådet innenfor det norske domstolsystemet. Ofte karakteriseres slike realia som “uoversettelige”, og oversetteren må da bruke forskjellige strategier for på best mulig måte å formidle meningsinnholdet til den nye mottaker(gruppen) i den andre rettskulturen. De vanligste teknikker som kommer til anvendelse er:

- *borrowing*, innlån av kildespråkets betegnelse. Eksempel ‘trust’ (som er en spesiell type stiftelse typisk for *Common law* systemet)
- oversettelseslån, i litteraturen også omtalt som *calque*
- omformulering der begrepsinnholdet forklares. Eksempel: Likestillings- og diskrimineringsnemnda (= domstolslignende organ for behandling av likestillings- og diskrimineringsaker, jf. nemndas engelske navn på nettet: *The Anti-Discrimination Tribunal*)
- dannelsen av neologismer (nyord), ev. sammen m/ eksplisitering (= mer forklaring i form av flere leksikalske ord eller ord med mer semantisk innhold)

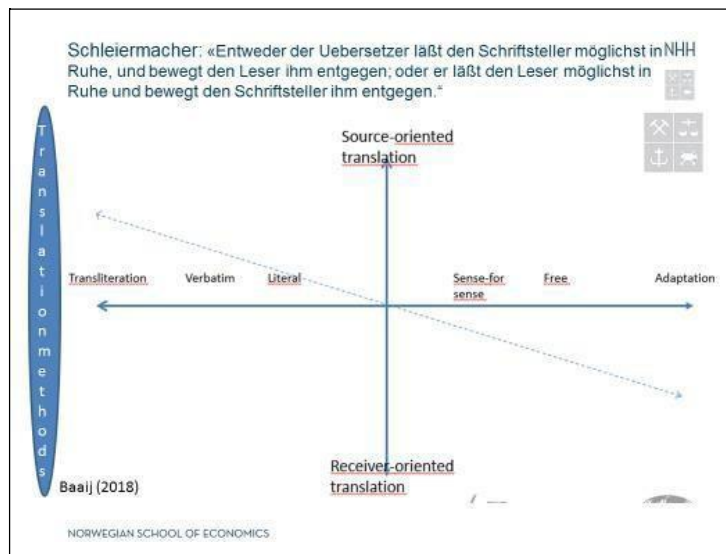
3.2.2 Dokumentarisk og instrumentell oversettelse – en glidende overgang

Når vi ser på domstolsoppbygging som et eksempel, bør oversetteren ha tilsvarende kunnskaper om de store trekkene fra domstolsoppbyggingen i målkulturen. Når en samtidig vet at hvert rettssystem er sterkt bundet til og farget av sin kultur, er det en logisk konsekvens at det i de færreste tilfeller vil være 100 % sammenfall. Konsekvensen av den eksisterende forskjellen er at en ofte finner både den kildespråklige betegnelsen og dens «funksjonelle ekvivalent» på målspråket. Hvor mange trekk som skal være sammenfallende og hvor mye som skal til for at en kan tale om den samme funksjon, er konstant gjenstand for diskusjon i litteraturen. Viktig i denne sammenhengen er pragmatikken og ikke minst formålet (*skopos*) med oversettelsen og dens tiltenkte mottaker(e). Dersom det dreier seg om en dokumentarisk oversettelse (Nord, 1989; 2018), er det viktig at angjeldende terms karakteristiske trekk på kildespråket “speiles” i størst mulig grad i målteksten, noe som ikke gjelder i samme omfang når det er snakk om en instrumentell oversettelse (ibid.; se figur 12). I en dokumentarisk oversettelse gjengis kildetekstens ordlyd nærmest ordrett (se figur 13) og tekstens ytre form blir overført til målteksten. Her vil en ofte kunne finne avvik fra de språklige konvensjonene på målspråket. En dokumentarisk strategi anvendes når mottaker skal vite nøyaktig hva som står i kildeteksten, for eksempel for å vite hva den rettslige konsekvensen av en tiltalebeslutning i kildekulturen er. I en instrumentell oversettelse er derimot kildetekstens ytre form og språklige kjennetegn mindre relevante. Språklige tilpasninger er dermed hyppige, noe som gjør at teksten blir bedre lesbar for mottaker. En instrumentell strategi anvendes når oversettelsen skal kunne leses som om den var blitt skrevet på målspråket. Det er en glidende overgang mellom disse to ytterpunkter, og bruken av spesifikke språklige trekk på kildespråket bør veies mot forventede språk- og sjangerkonvensjoner i målkulturen. Fordi sjangerkonvensjoner er kulturspesifikke og kan endre seg over tid, er innsikten i dem viktige for et godt oversettelsesprodukt.

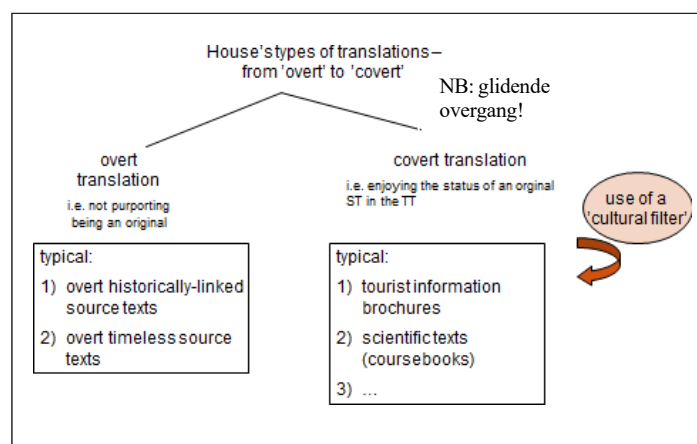
Figur 13: Inndeling i dokumentarisk og instrumentell oversettelse (Nord, 1989, 2018)

Figur 13 viser samspillet mellom glidende overgang fra dokumentarisk til instrumentell oversettelse og fra kildeorientert til mottakerorientert oversettelsesmetode. Hvis oversettelsen er sterkt preget av å være kildeorientert, er oversettelsesmetoden (øverst til venstre) fra bokstav til bokstav til ord-for-ord, mens når den er sterkt preget av mottakerorientert er det i ytterste konsekvens (nederst til høyre) snakk om en adaptasjon, og ikke lenger en oversettelse – jf. eksemplet til Göpferich i figur 7 ovenfor.

Figur 14: Oversettelsesmetode (Baaij, 2018) – glidende overgang

En liknende todeling som Nords finnes også hos House, som bruker noe annen terminologi (se fig. 14)

Figur 15: Inndeling i 'åpen' vs. 'skjult' oversettelse (House, 1997 and 2015)

3.2.3 Performativitet

Et karakteristisk språklig trekk ved de fleste juridiske tekster er deres performativitet.¹⁶ Dette betyr at juridiske tekster er performative språkhandlinger i kraft av sin forankring i rettssystemet, og at de dermed stifter juridiske virkning (*legal effect* - Šarčević 2000a). 'Performativ' innebærer at utsagnet fullbyrder den handling som utsagnets verb (eller verbalavledning) betegner, f.eks. "tiltalte dømmes for overtredelse av straffeloven [...] til fengsel i 6 – seks – år-.", "jeg erklærer dere herved for rette ektefolk å være".

3.2.4 Formkrav

I relasjon til juridiske tekster gjelder som hovedregel også at formen fra kildeteksten skal "speiles" i målteksten. Som eksempel vises det til lovtekster. En engelsk lovtekst er ikke nødvendigvis bygget opp på samme måte som en norsk lovtekst. Spesielt tydelig blir dette allerede ved første øyekast når en ser på inndelingen der en engelsk lovtekst bruker betegnelsen *Section* i motsetning til paragraftegnet (§) i norske lovtekster. Oversetteren forventes allikevel å holde seg til makrostrukturen og den videre underinndelingen slik at mottaker kan gjenfinne et spesielt underpunkt i både kilde- og målteksten. Et annet eksempel er den såkalte bindestreks-paragraf-strukturen (§ 8-1), som finnes i nyere norsk lovgivning.

Et annet eksempel er den ulike makrostrukturen for eksempel i hhv. en fransk og tysk dom. I den tyske dommen kommer domsslutningen før beskrivelsen av saksforholdet, i den franske dommen er det omvendt. Dette influerer selvsagt på argumentasjonsmønsteret i teksten som i en dokumentarisk oversettelse bør følge kildetekstens struktur.

4. Rettssikkerhetsaspektet

Et viktig aspekt ved juridiske oversettelser er rettssikkerheten for den/de impliserte. Oversetteren må være seg bevisst om implikasjonene av en ikke adekvat, og i verste fall feilaktig (bekreftet) oversettelse.

I figurene 15-16 er det vist til relevante kilder som regulerer rettssikkerheten, nærmere bestemt EU-direktivet 2010/64 og dets direkte motstykke i norsk lovgivning på grunn av at strafferetten ikke omfattes av EØS avtalen. Men Norge har en lignende lovregulering i Forskrift om ordningen for påtalemyndigheten, også omtalt som Påtaleinstruksen, se figur 15.

¹² Vi ser her bort fra bl.a. juridiske lærebøker og rettsvitenskapelige arbeider.

Juridisk oversettelse – implikasjoner for rettssikkerheten «<u>access to justice</u>»	
EU-direktiv 2010 /64 - rett til tolke- og oversetterbistand i straffesaker Artikel 3 Ret til oversettelse af væsentlige dokumenter 1. Medlemsstaterne sikrer, at en mistænkt eller tiltalt, som ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i straffesagen, inden for en rimelig tid får en skriftlig oversættelse af alle dokumenter, der er væsentlige for at sikre, at vedkommende er i stand til at udøve retten til et forsvar, og for at garantere en retfærdig rettergang. 2. Væsentlige dokumenter omfatter enhver afgørelse om frihedsberøvelse, ethvert anklageskrift og enhver dom. NB – strafferetten omfattes ikke av EØS avtalen og direktivet er ikke bindende for Norge, MEN se Påtaleinstruksen	Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) § 2-8. Oversettelse når siktede ikke forstår norsk Dersom siktede ikke forstår norsk, skal påtalemyndighetens avgjørelse av påtalespørsmålet, jf. kap. 17 til 22, eller rettsmiddelerklæring, jf. kap. 27, oversettes til et språk vedkommende forstår. Oversettelsen bør normalt skje skriftlig, med mindre det anses ubetenkelig at innholdet i avgjørelsen blir muntlig oversatt når avgjørelsen blir forkynt eller meddelt siktede. Bestemmelsen i første ledd gjelder også ved forkynning av dom, jf. § 26-3, og ved meddelelse av kjennelser og andre rettslige beslutninger. For øvrig skal sakens dokumenter oversettes på det offentlige bekostning i den grad det anses påkrevd for å vareta siktedes interesser i saken.

Figur 16: EU-direktiv 2010/64 og påtaleinstruksen

I tillegg kommer at EMK er inkorporert¹⁷ i norsk lovgivning ved menneskerettsloven (fig. 16) der retten til tolking (= muntlig oversettelse) er knesatt (fig. 17).

¹⁷ Inkorporasjon innebærer at den aktuelle bestemmelsen blir tatt opp direkte som norsk lov - Stortinget vedtar en paragraf som ved henvisning til traktaten sier at denne bestemmelsen skal gjelde som norsk lov.

Juridisk oversettelse – implikasjoner for rettssikkerheten «access to justice»	
NHH 	
Menneskerettsloven 21.05.1999 – sist endret 05.09.14§ 1.Lovens formål er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett. § 2.Følgende konvensjoner skal gjelde som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge: 1. Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter som endret ved ellefte protokoll 11. mai 1994 og fjortende protokoll 13. mai 2004, med følgende tilleggsprotokoller: [...] § 3.Bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i § 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning 4.De konvensjoner og protokoller som er nevnt i § 2, kunngjøres i Norsk Lovtidend på ett originalspråk og i norsk oversettelse	Article 6 – European Convention on Human Rights Everyone is entitled to a fair public hearing within a reasonable time by an independent, impartial tribunal. All persons charged with an offence shall be presumed innocent until proven guilty. They have the right to be defended by a lawyer. They must be promptly informed in detail, in a language which they understand, of the nature and the cause of the charge brought against them. All defendants must also have the necessary time and facilities to prepare their <u>defence</u>, conduct their own <u>defence</u> or obtain assistance from counsel of their choice, or be assisted free of charge by an interpreter if they do not understand or speak the language used at the hearing. The tribunal must be independent and impartial, and be established by law. Despite the justice reports of the last few years, proceedings must not be of undue length considering what is at stake in the proceedings. The right to a fair trial has pride of place in a democratic society.
EMK	

Figur 17: Menneskerettsloven og *European Convention on Human Rights*

Article 6 European Convention on Human Rights Everyone is entitled to a fair public hearing within a reasonable time by an independent, impartial tribunal. All persons charged with an offence shall be presumed innocent until proven guilty. They have the right to be defended by a lawyer. They must be promptly informed in detail, in a language which they understand, of the nature and the cause of the charge brought against them. All defendants must also have the necessary time and facilities to prepare their <u>defence</u>, conduct their own <u>defence</u> or obtain assistance from counsel of their choice, or be assisted free of charge by an interpreter if they do not understand or speak the language used at the hearing. The tribunal must be independent and impartial, and be established by law. Despite the justice reports of the last few years, proceedings must not be of undue length considering what is at stake in the proceedings. The right to a fair trial has pride of place in a democratic society.	Art 6.Retten til en rettferdig rettergang [...] 3. Enhver som blir siktet for en straffbar handling, skal ha følgende minsterettigheter: a. å bli underrettet straks, i et språk han forstår og i enkeltheter, om innholdet i og grunnen til siktelsen mot ham; [...]
--	--

Figur 18: ECHR – art. 6

6. Avsluttende bemerkninger

Formålet med denne oversikten har vært å presentere en skisse av et teoretisk rammeverk for fenomenet oversettelse og relevante oversettelsesteorier. I den forbindelse var det naturlig å sette funksjonalistisk orienterte tilnærminger i fokus med bl.a. *skopos*-teorien og hva som karakteriserer fagtekster. Deretter ble tre særtrekk ved oversettelse av juridiske tekster fremhevet: på makroplanet den glidende overgangen mellom dokumentarisk vs. instrumentell oversettelsesmetode, på innholdssiden tekstens performativitet og på uttrykkssiden formkravene til den oversatte teksten. Det ble også påpekt hvordan juridisk

fagspråk skiller seg ut ved tekst- og begrepsstruktur, som i sin tur gjenspeiler (retts)- kulturer og tradisjoner. Disse forholdene krever adekvate strategier både på makronivå og mikronivå og et klart oversettelsesoppdrag (*translation brief*), som i mange tilfeller i den reelle verden må utledes ut fra situasjonen og eventuelt avklares med oppdragsgiver, med hensyn til hvilken funksjon den oversatte teksten skal fylle.

Fagspråklig oversettelse forutsetter opplagt et minimum av faglig innsikt, god kompetanse på informasjonssøk (f.eks. internett) og selvsagt språklig mestring av både kilde- og målpråket på høyt nivå, jf. den finske spesialist i komparativ rett:

[...] what reliable legal translation needs is an understanding of the deeper level of legal language.
(Husa, 2012 s. 166)

Et annet viktig moment som bl.a. trekkes frem av Engberg, dansk lingvist med spesialisering innen rettslingvistik, der bl.a. juridisk oversettelse inngår, fremgår av følgende avsluttende sitat:

Translating terms in legal documents consists in strategically choosing relevant parts of the complex conceptual knowledge represented in the source text in order to present the aspects exactly relevant for this text in the target text situation in order to enable a receiver to construct the intended conceptual structure. (Engberg, 2015, s. 5)

Scott (2017) oppsummerer det som spesialister innen juridisk oversettelse lenge har pekt på, nærmere bestemt, om enn med litt varierende vektlegging:

- oversetterens lingvistiske kompetanse på kilde- og målpråket,
- hensynet til det komparative aspektet mellom angjeldende rettssystemer¹⁸,
- hensynet til gjeldende sjangerkonvensjoner
- hensynet til formålet (*skopos*) av oversettelsen¹⁹

¹⁸ Se f.eks. Simonnæs (2013, 2019)

¹⁹ “[...] building blocks of difficulty [are]:

- transferring one legal language to another is a most intricate affair;
- in negotiating solutions between different systems and cultures with their specific concepts the legal translator enters the highly sensitive and complex domain of comparative law;
- genre and/or sub-genre compliance must also be respected, subject to rejection of the target text;
- the purpose of the translated text – encompassing the text’s end-user, its status and level of covertness/overtness – is a crucial aspect that must determine the outcome, and one that is often used as a quality benchmark for the work produced.” (Scott, 2017, s. 58)

Utdrag av Monjean-Decaudin, Sylvie (2014). *Théorie et pratique de la traduction juridique ou sur les lieux d'une rencontre. Semiotica*, 201, 81-101, oversatt av Jan Roald †.

Juridisk oversettelse: Når teori og praksis møtes

Juridisk oversettelse dekker et spesifikt behov som springer ut av en normativ forpliktelse. En juridisk tekst oversettes for å imøtekomme bestemmelser fastsatt i en norm (internasjonal, nasjonal, regional). [...] (op. cit.: 83).

Internasjonal privatrett er innrettet mot internasjonale relasjoner som inngås mellom privatrettslige personer. Oversettelse [...] innenfor dette rettsområdet stiller minst to staters rettssystemer opp mot hverandre. [...] . (op.cit.: 85).

Juridisk oversettelse kommer inn i et mangfold av ulike situasjoner og spiller derfor en fundamental rolle for fysiske og juridiske personer. Hva enten det gjelder kontrakter, administrative dokumenter, notarialbekreftede dokumenter (i Frankrike) osv., er oversettelsens funksjon og formål å gjøre den aktuelle tekstens innhold tilgjengelig for partene, gi dem det angår mulighet til å ivareta sine rettigheter eller få godkjent en personlig situasjon av en forvaltningsinstans i en annen stat (ekteskap, skilsmisse mellom to personer med ulikt statsborgerskap, arv av formuesgode som befinner seg i utlandet etc.). For at en person skal kunne vinne fram med slike saker er oversetterens kompetanse, språklig og juridisk, av avgjørende betydning for den språklig-juridiske overføringen av de aktuelle juridiske begrepene. [...] Oversettelsen utføres under de betingelser som gjelder i hvert land, og i samsvar med disse. Bestemmelsene angående bevilling som autorisert translatør varierer fra stat til stat. Det gjør at man ikke er garantert en enhetlig oversettelsespraksis i tilknytning til internasjonal privatrett, der utfordringer knyttet til saker av økonomisk, familiær og sosial karakter er åpenbare. (op. cit.: 85-86).

Vitenskapelig kontekst

Vi lever i en oversatt verden, og vi studerer med god støtte fra oversatt vitenskap. [...] Dette gjelder også rettsvitenskapen. Oversatte normative tekster er legio. De er aktuelle når jus importeres og eksporteres. Oversettelse av normative tekster (forfatning, lovbøker, lover etc.) og rettsvitenskapelig litteratur (lærebøker, artikler i tidsskrifter etc.) er inngangsporten til utenlandsk rett. Takket være den kan man erverve seg kunnskap om utenlandsk rett eller informere om sin egen rett. (op. cit.: 87).

Rettslig kontekst – avsender- og mottakerforhold

I rettslig sammenheng fyller oversettelse behov for rettsforvaltningen. Oversettelsene har to hovedadressater: en rettslig myndighet og den personen som er under rettslig behandling.

Når en rettslig myndighet er adressat for oversettelsen, tjener denne til egen informasjon eller til informasjon beregnet på en annen rettslig myndighet.

I det første tilfellet er dommere eller påtalemyndigheten så vel oppdragsgiver som adressat for oversettelsen. Her dreier det seg om å få oversatt et dokument forfattet i et fremmedspråk til rettsbehandlingsspråket slik at innholdet i dokumentet blir tilgjengelig. Den rettslige myndigheten som har rekvirert oversettelsen blir dermed informert. Det er vanligvis i forbindelsene med de ulike fasene i en straffesak at myndigheten benytter seg av oversetter eller tolk, som under rettsforfølgelser, rettslige forundersøkelser, under rettsaker og rettsfullbyrding. [...] I det andre tilfellet er rettslig myndighet rekvirent av oversettelsen uten å være adressaten. Oversettelsen foretas til et annet språk enn rekvirentens. Det innebærer

altså oversettelse til språket til den juridiske myndigheten som er adressat. Oversetteren besørger kommunikasjon mellom to juridiske myndigheter som har ulikt rettsbehandlingsspråk. [...] (op. cit.: 88-89).

Den andre hovedadressaten er den personen (fysisk, juridisk) som er under rettsforfølgning. Tilgang til tolk i en straffesak er en av de grunnleggende rettigheter for en fremmedspråklig person som må svare for seg i retten. [...] Gjennom vedtak av Direktiv 2010/64/EU, som gjelder rett til tolke- og oversettelsestjenester i straffesaker, gir EU ekstra vern til en mistenkt eller tiltalt. En fremmedspråklig person som er gjenstand for rettsforfølgning, gis en styrket rett til oversettelse. I tillegg til selve tiltalebeslutningen har vedkommende dermed rett til å få oversatt dokumenter vedrørende frihetsberøvelse, tiltalepunkter og dom til et språk han/hun forstår. [...] (op. cit: 90).

Ulike former for juridisk oversettelse

Dokumentarisk og instrumentell oversettelse

Forfattere som Christiane Nord (1997) og Katarina Reiß har foreslått en typologi for oversettelse som Valérie Dullion har anvendt på juridiske tekster. Basert på skillet mellom instrumentell og dokumentarisk oversettelse, foreslått av den tyske oversettelsesteoretikeren Christiane Nord innenfor rammen av *skopos* teorien, har Dullion konkretisert denne typologien ved å tillegge den til oversettelse av lovtekster. «Oversatte tekster som har en eller annen form for juridisk virkning, vil oppfylle to ulike typer funksjoner: (1) informere OM rettslige forhold i et annet land: dokumentarisk oversettelse; (2) ha en direkte juridisk verdi i det aktuelle landet: instrumentell oversettelse» (Dullion, 2000, s. 235; fremhevelse i originalen). [...] (op. cit.: 91). [...]

Oversettelsesteori anvendt på jus: bidrag til praksis. Forarbeid til oversettelsen

For begreper det byr på problemer å oversette på grunn av ikke-ekvivalens mellom språkene er det grunn til å foreta en komparativ undersøkelse (jf. komparativ rett) i forkant av selve oversettelsen. For Isabelle de Lamberterie betyr dette forarbeidet å forholde seg til definisjonen av begrepene for så å sammenholde disse mot hverandre. Poenget her er å synliggjøre hvordan translatologi og komparativ rett kan utfylle hverandre mht. praktiske behov. [...] (op. cit.: 97)

Forfattere det er referert til:

Dullion, V. (2000). Du document à l'instrument: les fonctions de la traduction des lois. La traduction juridique: histoire, théorie(s) et pratique. ASTTI. 233-253.

Lamberterie de, I. (2011). Des pratiques de la traduction. I M. Cornu & M. Moreau (Red.), *Traduction du droit et droit de la traduction* (s. 124-128). Dalloz.

Nord, C. (1997). A functional typology of translations. I A. Trosborg (Red.), *Text typology and translation* (s. 43-66). John Benjamins.

Reiß, K. [ikke oppgitt i referanselisten, men diskutert bl.a. i Reiß, K. (1981). Textbestimmung und Übersetzungsmethode - Entwurf einer Texttypologie. I W. Wills (Red.), *Übersetzungswissenschaft* (s. 76-91). Wiss. Buchges.

Jeg takker kollega Jan Roald † for den norske oversettelsen av en ellers ikke alltid lett tilgjengelig fransk tekst.

Litteratur

- Baaij, C.J.W. (2018). *Legal Integration and Language Diversity: Rethinking Translation in EU Lawmaking*. Oxford University Press.
- Bhatia, V.K. (1993). *Analysing Genre. Language use in professional settings*. Longman.
- Catford, J. C. (1965). *A linguistic theory of translation. An essay in applied linguistics*. Oxford University Press.
- Cercel, L. (2013). *Übersetzungshermeneutik. Historische und systematische Grundlegung. Hermeneutik und Kreativität*. Röhrig.
- Cercel, L. / Stolze, R. & Stanley J. (2015). Hermeneutics as a Research Paradigm. I R. Stolze, J. Stanley & L. Cercel (Red.), *Translational Hermeneutics. The First Symposium*, (s. 17-40). Zeta.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. M.I.T. Press.
- Cicero, M. T. (1982). *De optimo genere oratorum* (oversat og kommenteret af Jacob Isager). Odense Universitetsforlag.
- Doczekalska, A. (2009). Drafting or Translation - Production of Multilingual Legal Texts. I F. Olsen, A. Lorz & D. Stein (Red.), *Translation Issues in Language and Law*, (s. 116-135). Palgrave Macmillan.
- Dullion, V. (2000). Du document à l'instrument : les fonctions de la traduction des lois. *La traduction juridique : histoire, théorie(s) et pratique*. ASTTI/ETI, 233-253.
- Engberg, J. (2013). Comparative Law for Translation: The Key to Successful Mediation between Legal Systems. I A. Borja Albi & F. Prieto Ramos (Red.), *Legal Translation in Context. Professional Issues and Prospects*, (s. 9-25). Peter Lang.
- Engberg, J. (2015). What does it mean to see legal translation as knowledge communication? - Conceptualisation and Quality Standards. *Terminology Science & Research (TSR)*, 25, 1-10.
- Fougner Rydning, A. (2000). TAPS (Think-Aloud-Protocols) – A Useful Method in Throwing Light on the Translation Process. *Romansk Forum*, 11, 91-110.
- Fougner Rydning, A. (2002). Pénétrer la boîte noire du traducteur. *Linguistica Antverpiensia, New Series, 1, Linguistics and Translation Studies / Translation Studies and Linguistics*, 273-285.
- Förster Hegrenæs, C. (2018). *Translation competence development and the distribution of cognitive effort: An explorative Study of student translation behavior*. PhD thesis. NHH.
- Gémar, J.-C. (1979). La traduction juridique et son enseignement: aspects théorique et pratiques. *META, Journal des traducteurs*, 24(1), 35-53.
- Gémar, J.-C. (1988). La traduction juridique: Art ou technique d'interprétation? *META, Journal des traducteurs*, 33(2), 305-319.
- Göpferich, S. (2004). Wie man aus Eiern Marmelade macht: Von der Translationswissenschaft zur Transferwissenschaft. I S. Göpferich & J. Engberg (Red.), *Qualität fachsprachlicher Kommunikation*, (s. 3-29). Gunter Narr.
- Göpferich, S. (2007). Translation Studies and Transfer Studies: A plea for widening the scope of Translation Studies. I Y. Gambier, M. Shlesinger & R. Stolze (Red.), *Doubts and Directions in Translation Studies: Selected Contributions from the Est Congress, Lisbon, 2004*. John Benjamins. 27-39.
- Grass, T. (2000). Structures comparées des arrêts de la Cour de cassation et de la Cour fédérale de justice allemande (Bundesgerichtshof). I K. Morgenroth (Red.), *Hermeneutik und Manipulation in den Fachsprachen*, (s. 245-260). Gunter Narr.
- Halverson, S. (1997). The Concept of Equivalence in Translation Studies: Much Ado About Something. *Target. International journal of translation studies*, 9(2), 207-233.
- Halverson, S. (2010a). Cognitive translation studies. Developments in theory and method. I G. Shreve & E. Angelone (Red.), *Translation and Cognition*, (s. 349- 369). John Benjamins.
- Halverson, S. (2010b). Towards a Cognitive Theory of Translation. I L. Zybatow (Red.), *Translationswissenschaft – Stand und Perspektiven*, (s. 15-33). Peter Lang.
- Halverson, S. (2014). Reorienting Translation Studies: Cognitive Approaches and the Centrality of the Translator. I J. House (Red.), *Translation: A Multidisciplinary Approach*, (s. 116-139). Palgrave.
- Harvey, M. (2002a). What's so Special about Legal Translation? *META, Journal des traducteurs*, 47(2), 177-185.
- Harvey, M. (2002b). Traduire l'intraduisible. Stratégies d'équivalence dans la traduction juridique. *ILCEA, Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie*, 3, 39-49.
- Hieronymus, E. S. (1980). *Liber de optimo genere interpretandi* (Epistula 57) – Ein Kommentar von G.J.M. Bartelink. Brill.

- Holmes, J. S. (1977). Translation Theory, Translation Studies, and the Translator. *Translation – A Profession. Report of the FIT Congress, 16(4)*, 55-61.
- Holmes, J. S. (1988a). *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Rodopi.
- Holmes, J. S. (1988b). The Name and Nature of Translation Studies. I J. Holmes (Red.), *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*, (s. 67-80). Rodopi.
- Holz-Mänttari, J. (1984). *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Suomalainen Tiedeakatemia.
- House, J. (1997). *Translation Quality Assessment - A Model Revisited*. Gunter Narr.
- House, J. (2015). *Translation Quality Assessment. Past and present*. Routledge.
- Husa, J. (2012). Understanding Legal Languages - Linguistic Concerns of the Comparative Lawyer. I C.J.W. Baaij (Red.), *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*, (s. 161-181). Kluwer Law International.
- Ingo, R. (1996). Översätterperspektiv på terminolog. I J. Myking, R. Sæbøe & B. Toft (Red.), *Terminologi – system og kontekst. Nordisk minisymposium 1996*, (s.125-149). Noregs forskningsråd.
- Ivir, V. (1996). A Case for Linguistics in Translation Theory. *Target. International journal of translation studies* 8 (1), 149-157
- Jakobson, R. (1959). On Linguistic Aspects of Translation. I R. Brower (Red.), *On Translation*, (s. 232-239). Harvard University Press.
- Kade, O. (1968). Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation. I A. Neubert (Red.), *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. II. Beihefte zur Zeitschrift "Fremdsprachen" (1968). 3-19.
- Kocbek, A. (2009). A Targeted Approach to Legal Translation. I S. Šarčević (Red.), *Legal Language in Action: Translation, Terminology, Drafting and Procedural Issues*, (s. 43- 62). Nakladni zavod Globus.
- Koller, W. & Berg Henjum, K. (2020). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft* (9. utg.). Narr Francke Attempto Verlag.
- Kußmaul, P. (2000). *Kreatives Übersetzen*. Stauffenburg.
- Lörscher, W. (1991). *Translation Performance, Translation Process and Translation Strategies. A Psycholinguistic Investigation*. Gunter Narr.
- Lörscher, W. (2012). Bilingualism and Translation Competence. A research project and its first results. *SYNAPS - A Journal of Professional Communication*, 27, 3-15.
- Luttermann, K. (1999). Übersetzen juristischer Texte als Arbeitsfeld der Rechtslinguistik. I G.-R. de Groot, & R. Schulze (Red.), *Recht und Übersetzen*, (s. 47-57). Nomos.
- Madsen, D. (1997). Towards a Description of Communication in the Legal Universe. Translation of Legal Texts and the Skopos Theory. *Fachsprache/International Journal of LSP*, 19(1-2), 17-27.
- Munoz Martin, R. (2017). Looking Toward the Future of Cognitive Translation Studies. I J. Schwieter & A. Ferreira (Red.), *The Handbook of Translation and Cognition*, (s. 555-572). John Wiley & Sons.
- Newmark, P. (1973). Twenty-Three Restricted Rules of Translation. *The Incorporated Linguist. The Journal of the Institute of Linguists*, 12(1), 9-15.
- Newmark, P. (1988 [1988]). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Brill.
- Nida, E. A. (1976). Translation as Communication. I G. Nickel (Red.), *Proceedings of the Fourth International Congress of Applied Linguistics*, (s. 61-83). Hochschulverlag.
- Nida, E. A. / Taber, C. R. (1982 [1969]). *The theory and practice of translation*. Brill.
- Nord, C. (1989). Loyalität statt Treue. Vorschläge zu einer funktionalen Übersetzungstypologie. *Lebende Sprachen*, 100-105.
- Nord, C. (2010). Functionalist approaches. I Y. Gambier & L. van Doorslaer (Red.), *Handbook of Translation Studies*, (s. 120-128). John Benjamins.
- Nord, C. (2018). *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained* (2. utg.). Routledge.
- Norges Handelshøyskole. (u.å.). Autorisasjonsprøve i oversettelse. Hentet 27.02.2024 fra <http://www.nhh.no/institutt/fagsprak-og-interkulturell-kommunikasjon/autorisasjonsprøve-i-oversettelse/>
- Oettinger, A. G. (1960). *Automatic Language Translation. Lexical and Technical Aspects, with particular Reference to Russian (with a Foreword by Joshua Whatmough)*. Harvard University Press.
- Panou, D. (2013). Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation. I *Theory and Practice in Language Studies*, 3(1), 1-6.
- Pommer, S. E. (2008). No creativity in legal translation? *Babel. Revue Internationale de la Traduction*, 54(4), 355-368.
- Prieto Ramos, F. (2014). Legal Translation Studies as Interdiscipline: Scope and Evolution. *META, Translators' Journal*, 59(2), 260-277.
- Pym, A. (2010). *Exploring Translation Theories*. Routledge.
- Reiß, K. & Vermeer, H. J. (1991[1984]). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*.

- Niemeyer.
- Roald, J. (2010). Strates discursives, textes de spécialités et terminologie : Le droit et les relations du travail. *Arena Romanistica*, 7, 104-114.
- Šarčević, S. (1989). Conceptual Dictionaries for Translation in the Field of Law. *International Journal of Lexicography*, 2(4), 277-293.
- Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. Kluwer Law International.
- Šarčević, S. (2000a). Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach. www.tradulex.org/Actes2000/sarcevic.pdf
- Šarčević, S. (2000b). Creativity in Legal Translation: How much is too much? I A. Chesterman, N. San Salvador & Y. Gambier, (Red.), *Translation in Context. Selected Contributions from the EST Congress, Granada 1998*. (s. 281-292). John Benjamins.
- Saussure, F. de (1916). *Cours de linguistique générale*. Payot.
- Schäffner, C. (1998). Parallel Texts in Translation. I. L. Bowker et al. (Red.), *Unity in Diversity? Current trends in Translation Studies*, (s. 83-90). St. Jerome.
- Schäffner, C. (2011). Translation studies. I J. Verschueren & J.-O. Östman (Red.), *Handbook of Pragmatics*, (s. 306-322). John Benjamins.
- Schleiermacher, F. (1973). Methoden des Übersetzens [Originaltitel "Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens" (1813)]. I H. J. Störig (Red.), *Das Problem des Übersetzens*, (s. 38-70). Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Schroth, P. W. (1986). Legal Translation. *The American Journal of Comparative Law, Supplement*, 34, 47-65.
- Scott, J. (2017). Legal Translation Training - A Way Forward For Aspiring Lawyers In A Clogged Job Market? *Tilburg Law Review*, 22(1-2), 215-235.
- Simonnæs, I. (1994). On the problem of equivalence in Norwegian and German legal language. I M. Brekke et al. (Red.), *Applications and implications of current LSP research (Proceedings of the 9th European LSP Symposium, Vol. II)*, (s. 852-860). Fagbokforlaget.
- Simonnæs, I. (2013). Legal translation and "traditional" comparative law – Similarities and differences. *LANS - Linguistica Antverpiensia New Series*, 12, 147-160.
- Simonnæs, I. (2019). Intersystemischer Rechtsvergleich und interlinguale Rechtsübersetzung Norwegen und Deutschland. *Comparative Legilinguistic*, 37(2), 63-83.
- Snell-Hornby, M. (1988). *Translation Studies. An Integrated Approach*. John Benjamins.
- Stecconi, U. (2018). Rhetoric. I L. D'hulst & Y. Gambier (Red.), *A History of Modern Translation Knowledge*. (s. 95-98). John Benjamins.
- Stolze, R. (³ 2001 [1994]). *Übersetzungstheorien. Eine Einführung*. Gunter Narr.
- Stolze, R. (2014). *Praxishandbuch Urkundenübersetzung. Fertigkeiten, Terminologie, Rechtssprache*. Stauffenburg.
- Swales, J. M. (1990). *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge University Press.
- Trosborg, A. (1994). Translation Studies: Some Recent Developments. *Hermes. Journal of Linguistics*, 12, 9-28.
- Ulrych, Margherita / Bosinelli, Rosa Maria Bollettieri (1999): "The State of the Art in Translation Studies. An Overview". *Textus*, XII, 2, 219-241.
- VCTL = *Vienna Convention on the Law of Treaties*
<https://www.oas.org/legal/english/docs/Vienna%20Convention%20Treaties.htm>
- Vermeer, Hans-J. (1990). *Skopos und Translationsauftrag. Aufsätze*. Universität.
- Vinay, J[ean]-P[aul] (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Didier.
- Vinay, J.-P. & Darbelnet, J[ean] (1995). *Comparative Stylistics of French and English – A Methodology for Translation* [translated and ed. by Juan C. Sager & M.-J. Hamel]. John Benjamins.
- Weston, M. (1983) Problems and principles in legal translation. *The Incorporated Linguist*, 22(4), 207-211.

Indeks

- adaptasjon, 10, 11, 19, *See* tilpasning
adekvat, 11, 13, 20, 23
avkoding, 8
Äquivalenz, 9
bi-juralisme, 15
bilingualisme, 16
bilingvisme, 16
borrowing, 18
budskap, 8, 9, 10, 11, 16, 17
calque. *See* lånoversettelse, *See* lånnord
Civil law, 15
Common law, 15, 18
competence.
content invariance, 15
deskriptiv, 6
domene, 14
domstolsavgjørelse, 14
dynamic equivalence. *See* dynamisk
 ekvivalens
eksplikativ, 6
eksplisitering, 18
ekvivalens, 9
ekvivalens, denotativ, 9, 15
ekvivalens, dynamisk, 9
ekvivalens, formell, 9
ekvivalens, funksjonell, 16
ekvivalens, konnotativ, 9
ekvivalens, pragmatisk, 9
ekvivalens, situasjonsbetinget. *See*
 textual equivalence
ekvivalens, tekst-normativ, 9
ekvivalenstype, 10
ekvivalent, 17
ekvivalent, funksjonell, 18
emphasis, 8
faginstans, 14
fagperson, 14
fagspråk, juridisk, 23
fagtekst, 6, 14, 15, 22
fagterm, 15
formal correspondence. *See* formell
 motsvarighet
formal equivalence. *See* formell
 ekvivalens
formål, 11, 16
formål, generelt rettslig, 16
formål, informativt, 16
formål, normativt, 16
fremmedspråklæring. *See* Second
 Language Acquisition
funksjon, 11, 13, 14, 18, 23, *See* primær
 funksjon
funksjon, deskriptiv, 17
funksjon, informativ, 17
gjendiktning, 10
handling. *See* språkhending
handling, kommunikativ, 9
handling, språklig, 6
ikke-fagperson. *See* fagperson
inkorporasjon, 21
innkoding, 8
kildekultur, 17
kildespråk, 8, 9, 10, 11, 15, 18, 23
kildetekst, 10, 12, 16, 17, 18, 20
kommunikasjonsmodell, 8
kommunikasjonssituasjon, 13
kommunikasjonssituasjon, primær, 17
kommunikasjonssituasjon, sekundær, 17
kompetanse. lingvistisk, 23
kontekst, 9
Korrespondenz, 9
kreativitet, 6
L1, 9
L2, 9
langue. *See* språkssystem
legal force. *See* rettslig virkning
lekpersion, 14
lingvistikk, 6, *See* språkvitenskap
localization, 10
lovforarbeider, 14
lovtekst, 14, 20
lånnord, 8, 18
lånoversettelse, 8, 16
makronivå, 23
makrostruktur, 20
mikronivå, 23
motsvarighet, 17
motsvarighet, formell, 9
mottaker, 11, 13, 18
målkultur, 17, 18
målsetting, 13
målspråk, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 23
måltekst, 10, 11, 12, 18, 20
neologisme, 18
oversettelse, 10, 22
oversettelse, dokumentarisk, 18, 19, 20

oversettelse, fri, 9, *See* localization
 oversettelse, idiomatisk, 9
 oversettelse, instrumentell, 18, 19
 oversettelse, interlingval, 8
 oversettelse, intersemiotisk, 8
 oversettelse, intralingval, 7
 oversettelse, juridisk, 15, 16, 17, 20, 23
 oversettelse, kommunikatív, 9
 oversettelse, litterær, 16
 oversettelse, ord-for-ord, 16
 oversettelse, ordrett, 9
 oversettelse, semantisk, 9
 oversettelse, skjult. *See* covert translation
 oversettelse, teknisk, 16
 oversettelse, trofast, 9
 oversettelse, åpen. *See* overt translation
 oversettelsesenheter, 8
 oversettelsesmetode, 8
 oversettelsesmetode, dokumentarisk, 22
 oversettelsesmetode, instrumentell, 23
 oversettelsesmetode, kildeorientert, 19
 oversettelsesmetode, mottakerorientert, 19
 oversettelsesmodell, 12
 oversettelsesoppdrag, 23, *See* translation
 brief
 oversettelsesprodukt, 12, 18
 oversettelsesstrategi, 11
 oversettelsesteori, 5, 6, 7, 8, 9, 16, 22
 oversettelsestype, 8
 parafrase, 18
parole. *See* språkbruk
performance, 5
 performativitet, 23
 preskriptiv, 6
proper translation. *See* interlingval
 oversettelse
purpose, 13
 realia, kulturbundne, 17
 rettsakt, 16
 rettskultur, 16, 17, 23
 rettsområde. *See* domene
 rettssak, 16
 rettssystem, 15, 16, 17, 18, 20, 23
Science of translating, 5
Second Language Acquisition, 5
 sjanger, 13, 14
 sjangerkonvensjon, 11, 18, 23
 skatterett, 14
skopos, 16, 23, *See* formål
skopos-teori, 11, 12, 15, 22
SLA. *See* Second Language Acquisition
source culture. *See* kildekultur
source text, 12, *See* kildetekst
 språkbruk, 5
 språkhending, performativ, 20
 språkkonvensjo XE "språkkonvensjon" n,
 18
 språkkonvensjon, 18
 språkkultur, 13
 språkssystem, 5
 språkteori, 16
 språkvitenskap
 anvendt språkvitenskap, 5
 strafferett, 14
 strategi, 17
target legal system, 17
target text, 12
 tekst, allmennspråklig, 14
 tekst, appellativ, 13, 14
 tekst, argumentativ, 13
 tekst, deskriptiv, 13, 14
 tekst, eksplikativ. *See* forklarende tekst
 tekst, forklarende. *See* ekplikativ tekst
 tekst, fortellende. *See* narrativ tekst
 tekst, informativ, 13
 tekst, instruerende, 13
 tekst, juridisk, 11, 13, 15, 16, 20, 22
 tekst, narrativ. *See* fortellende tekst
 tekst, primær, 12
 tekstproduksjon, sekundær, 12
 teksttype, 13, 14
 term, 17, 18
textual equivalence. *See* situational
 equivalence
 tilpasning. *See* adaptasjon
transcreation. *See* gjendiktning
 transkoding, 8
translation brief. *See*
 oversettelsesoppdrag
Translation Studies, 5
translatorisches Handeln. *See* oversettelse
TT. *See* target text
 versjon, 16
 virkning, rettslig. *See* legal force
Übersetzungswissenschaft, 5